
Žili jsme oba v době, kdy plavba proti proudu byla ctí

Žili jsme oba v době, kdy plavba proti proudu byla ctí

K letošním nedožitým 90. narozeninám významného českého rusisty prof. PhDr. Jiřího Fraňka, CSc., jenž působil na Filozofické fakultě UK, vydala Slovanská knihovna NK ČR výbor z jeho nejdůležitějších textů. Iniciátorkou a spolueditorkou svazku nazvaného Slavistické reminiscence byla i jeho manželka Mgr. Zdeňka Fraňková, s níž přinášíme rozhovor.

Podle autorky předmluvy PhDr. Danuše Kšicové byla základním rysem povahy prof. Jiřího Fraňka „plavba proti proudu“. Jak se to projevovalo v jeho životě?

Jak znám z jeho vyprávění, již v raném mládí během studií na gymnáziu se nikdy nebál říci jasně svůj názor. Byl to určité rys jeho povahy, umocněný krutou zkušeností z německých koncentračních táborů – zejména z Osvětimi, kam přišel ve svých 20 letech. V Terezíně i Osvětimi pracoval s dětmi společně s dnes již známým Fredym Hirshem, jehož smrt a smrt dětí v táboře byla pro něho duševním otřesem. Tyto tvrdé zkušenosti stály u jeho vstupu do života. Nebyl to ale jenom tento tragický začátek dospělosti, už jako devítiletý chlapec se musel vyrovnat s předčasnou smrtí otce.

Velkým problémem také byl jeho zájem o studium matematiky, který nemohl realizovat. Z rasových důvodů musel opustit gymnázium ve Vysokém Mýtě, pokračovat směl na židovském gymnáziu v Brně. Jeho více než špatná znalost hebrejštiny však ovlivnila i známku z matematiky,

Mgr. Zdeňka Fraňková.
Foto: archiv

klasifikován byl za tři. Rasové zákony mu již nedovolily odmaturovat, a tak složitě skládal tuto zkoušku po návratu z koncentračního tábora. Maturoval ve Vysokém Mýtě a obdržel i vysvědčení ze židovského gymnázia o jeho absolvování. Vzhledem ke špatné známce z matematiky na posledním vysvědčení z Brna se domníval, že svoji oblíbenou matematiku jít studovat nemůže. Rozhodl se proto pro studium na Filozofické fakultě UK, obor čeština–ruština. Takový byl začátek života mého dospívajícího budoucího manžela.

Právě v oboru, který si vybral, se projevovala jeho povaha. Když si dnes pročítám zpětně jeho odborné statě, komentáře v rozhlase, články v novinách, téměř vždy v nich nacházím nonkonformismus, na tehdejší dobu odvážná vyřčení nepopulárních názorů. Shrnu-li to do osudu jeho nikdy nevydané, byť připravené knihy, byla nejprve málo prosovětská a po druhé příliš prosovětská. Jeho rysy plavby proti proudu jsem nemohla nevnímat. Žili jsme oba v době, kdy plavba proti proudu byla ctí.

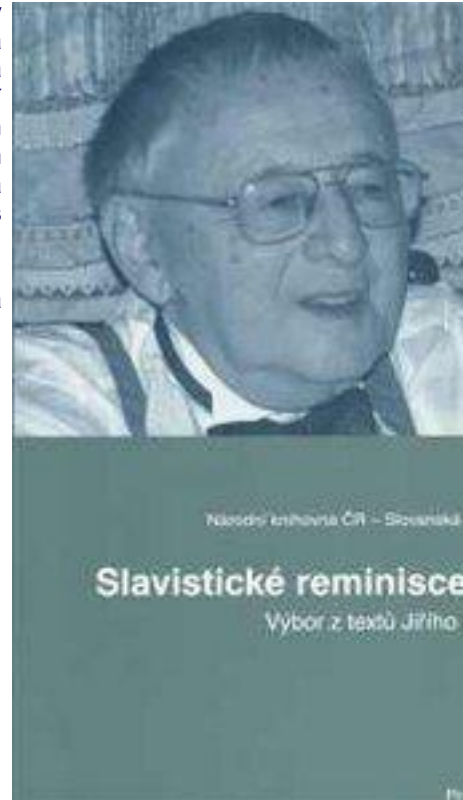
Můžete krátce shrnout působení Jiřího Fraňka na UK FF – pokud vím, podstatně ho ovlivnily politické události na konci 60. let...

Politické události, které potkaly naši generaci, nebyly ani trochu jednoduché. Druhá světová válka a protektorát Čechy a Morava, okupační vojska německá, únor 1948, děsivá 50. léta, okupační vojska ruská... Můj muž vstoupil do KSČ

už v Osvětimi, ale již tam se dostal do problémů a byl vyloučen, po válce hned v roce 1945 se však ke KSČ znovu přihlásil. Po vpádu ruských vojsk v roce 1970 byl pro své názory ze strany vyškrtnut a jako docent vyhozen z FF UK. Působil pak jako hradlař u Českých drah, odkud odešel do penze. Na fakultu se vrátil až po roce 1989. Byl rehabilitován, jmenován univerzitním profesorem, opět mohl přednášet. V době perzekuce se spojil s disentem, věnoval se práci – např. Masaryk a Rusko, pravosti údajné staroruské písemné památky Slovo o pluku Igorově, ovšem u této studie se knižního vydání nikdy nedočkal.

Vaše otázka do jisté míry souvisí s osudem, který ho potkal při studiu rusistiky. Tehdy byl profesorem sovětské literatury Bohumil Mathesius, básník, spisovatel, překladatel a významný kulturní činitel. Za svého působení si oblíbil svého studenta Jiřího Fraňka a odkázal mu do správy veškerou svou literární činnost. To byl pro mého muže celoživotní úkol. Já pak musím konstatovat, že ho dokonale splnil. Podílel se rovněž na Mathesiových skriptech, doplnil je o tehdy současnou sovětskou literaturu. Tato skripta se stala vynikajícím studijním materiálem. Později se manžel pokoušel v našich rozmarných dějinách vydat skripta knižně – což se mu nikdy nepodařilo. O důvodech už jsem mluvila: jednou byla skripta příliš protisovětská, později příliš prosovětská...

Připravené knižní vydání těchto skript leží uschováno v Památníku národního písemnictví. Uložena je tam literárněvědná pozůstalost Bohumila Mathesia a stejně je tu dnes ukládána i literárněvědná práce Jiřího Fraňka.

A co bylo po roce 1989? Vrátil se váš manžel na fakultu?

Na katedru rusistiky se vrátili někteří její bývalí členové – prof. Miroslav Drozda, doc. Jiří Honzík, můj muž a jiní. Manžel, jak už jsem se také výše zmínila, byl v roce 1990 na základě bohaté literárněvědné činnosti (z doby před srpnem 1968 a po něm, i když čas tomu nepřál a psával do šuplíku), jmenován profesorem.

Po dvou letech opětného přednášení na FF UK odešel můj muž do důchodu, ale i nadále pracoval. Věnoval se Slovu o pluku Igorově, což bylo podle něj falzum. Vydal Masarykovy Studie z Athenea, Masarykovo Rusko a Evropa. Tato dvě díla jsme zařadili i do knihy Slavistické reminiscence. Podílel se na vydání Kasackova Slovníku ruské literatury 20. století. Svoji pozornost, publikační a přednáškovou činnost obrátil i na specifika české judaistiky – zabýval se takovými osobnostmi, jako byli Pavel Eisner, Viktor Vohryzek, Karel Poláček, Jindřich Kohn, napsal studie Židé v Čechách, O antisemitismu, O asimilaci aj.

Ještě čtrnáct dní před svojí smrtí pracoval – a své 85. narozeniny oslavil přednáškou v Národní knihovně na téma falza v literatuře.

Prof. PhDr. Jiří Franěk, CSc., se narodil 24. 11. 1922 ve Vysokém Mýtě jako Jiří Frischman. Prošel několika koncentračními tábory, přežil Osvětim. Po válce studoval na FF UK obor čeština–ruština, byl žákem Bohumila Mathesia. Studium dokončil doktorátem ze slavistiky s disertační prací Proč Gogol nedopsal Mrtvé duše. Zároveň připravil dvousvazkový výbor o Gogolovi a napsal o něm životopisnou brožuru. Po studiích pracoval jako redaktor v několika nakladatelstvích a od roku 1954 působil v Akademii věd. Za svou práci o Mathesiovi (knižně 1961) získal titul CSc. Od roku 1959 učil na FF UK, v roce 1963 se habilitoval prací Šolochovova modernost. V roce 1968

Profesor
Jiří

předložil jako velkou doktorskou práci (DrSc.) *Dějiny sovětské literatury* – šlo o dokončení Mathesiových skript *Přehled sovětské literatury až do roku 1968*. Z politických důvodů byla práce zamítnuta. V letech 1966–1970 působil jako hostující profesor na univerzitách v Bochumu, Göttingenu a Tübingenu a v Institutu v Dortmundu.

Po návratu z Německa byl nucen z politických důvodů odejít z FF UK, krátký čas pracoval jako redaktor v časopise a poté až do důchodu jako signalista a hradlař na železnici. V roce 1990 se na FF UK vrátil, byl jmenován profesorem a po dvou letech odešel do penze.

Vydal řadu studií o Mathesiově díle, účastnil se práce na několika slovnících ruské a sovětské literatury, celkem napsal přes sto vědeckých a odborných prací.. Zajímal se také o staroruskou literaturu, zejména o *Slovo o pluku Igorově*, a předložil důkaz, že jde o literární falzum z 18. století.

Profesor Jiří Franěk zemřel 30. prosince 2007.